

13—14 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 13 februari

Sid.

Interpellationer:

av herr Svedberg, Lage, ang. samhällets möjligheter att i vissa fall skydda sina värden gentemot det privata ägandet	3
av fröken Nordström om rätt till pension efter försvunnen, ej dödförklarad person	4

Onsdagen den 14 februari

Utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk	6
Interpellation av herr Persson, Helmer, ang. förslag till årets riksdag om fyra veckors semester för vissa arbetstagargrupper	31

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 14 februari

Statsutskottets utlåtande nr 23, ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk	6
— nr 1, ang. utgifterna för kungl. hov- och slottsstaterna	30
Första lagutskottets utlåtande nr 1, ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning	30
— nr 2, ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning	30

Tisdagen den 13 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 2, 6 och 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogs-vårdsavgiften för år 1962 skall utgå;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Grekland för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande skatter å inkomst och förmögenhet;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet den 27 oktober 1953 mellan Konungariket Sverige och Konungariket Danmark angående handräkning i skatteärenden; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Republiken Sydafrika för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott motionerna nr 525—527.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtande nr 1 samt första lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 39, angående vissa frågor berörande domänverket;

nr 44, angående ersättning till Ester Olsson m. fl.; och

nr 46, angående förskolläro-utbildningens organisation.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk jämte i ämnet väckta motioner.

Interpellation ang. samhällets möjligheter att i vissa fall skydda sina värden gentemot det privata ägandet

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! AB Strå Kalkbruk, som sedan mitten på 30-talet drivit en mindre kalkfabrik i Innansjön, Burträsk kommun, Västerbotten, lade i december i fjol ner sin verksamhet för att flytta över produktionen till sina anläggningar i Dalarna. Kalkbruket i Innansjön sysselsatte 23 arbetare, vilka för närvarande går sysslösa. Någon möjlighet att bereda arbete åt de drabbade inom kommunen föreligger för närvarande inte. Majoriteten av de arbetslösa har byggt egna hus, vilket innebär att de äger små förutsättningar att söka arbete på annan ort. De klarar inte den ekonomiska situation som uppstår om de måste betala hyra för lägenhet på annan ort, medan de samtidigt skall klara ränta och amortering för en

Interpellation om rätt till pension efter försvunnen, ej dödförklarad person

fastighet som står öde och fryser sönder i Innansjön. De drabbade kalkbruksarbetarna som byggt eget hus riskerar med andra ord ekonomisk ruin. Även för kommunen står betydande värden på spel, då den dels ställt sig som garant för byggnadslån, dels investerat drygt en halv miljon kronor i vatten- och avloppsanläggningar.

AB Strå Kalkbruks motivering till att lägga ned driften i Innansjön är den, att kalkbrytningen inte längre är löande. Av företagets motivering framgår att brottet och kalkugnarna samt hithörande byggnader är av noll och intet värde för bolaget. I konsekvens därmed har man för avsikt att riva kalkugnarna.

För att i detta läge söka hjälpa de arbetslösa kalkbruksarbetarna och för att bevara värdet av kommunens investeringar har kommunen genom förhandlingar med bolaget sökt få förvärva kalkbrottet samt fabriksbyggnaden för att kunna skaffa en ersättningsindustri av något slag. Detta har dock inte lyckats, då bolaget uppger att man av princip inte frånhänder sig fast egendom. Kommunen har i detta sammanhang pekat på hur andra företag i Västerbotten för symboliska summor överlåtit sina anläggningar åt kommuner för att ge dessa en chans att eliminera de skadeverkningar som uppstått då industrier lagts ner. Detta har dock inte påverkat AB Strå Kalkbruks ståndpunkt.

Situationen i Burträsk aktualiserar ett problem som måste vara av stor principiell betydelse för landsbygden i allmänhet och kanske Norrland i synnerhet. Strå Kalkbruk ägs av Johnson-koncernen. Skulle den politik som företaget nu driver i Burträsk sättas i system av våra mäktiga industrikoncerner, skulle de i princip kunna göra vita fläckar på vår karta genom att lägga ner mindre lönsamma verksamheter och sedan vägra medverka till att lösa de svåra problem som uppstår. Då i detta fall bevisligen stora värden står på spel för såväl kommun som för den enskilde, är det anmärkningsvärt att bolaget kan vägra försäljning av den markegendom som man i fortsättningen inte ämnar bruka. En

ersättningsindustri kan lösa kommunens och de drabbade arbetarnas problem. Detta är dock inte möjligt så länge bolaget vägrar sälja.

Med åberopande av det anförda hemställer jag om första kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande interpellation.

Kan hans excellens statsministern inför riksdagen ge besked om, huruvida samhället i ett fall som detta äger möjlighet att gentemot det privata ägandet skydda sina värden?

Om denna möjlighet inte finns, vill hans excellens statsministern då inför riksdagen lämna regeringens synpunkt på huruvida ett sådant skydd bör och kan skapas.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om rätt till pension efter försvunnen, ej dödförklarad person

Ordet lämnades på begäran till fröken **NORDSTRÖM** (fp), som yttrade:

I ett uppmärksammat rättsfall nyligen har enligt tidningsreferat försäkringsrådet vägrat efterlevandepension åt maka och barn till en sedan ett år försvunnen man. Enligt folkpensioneringslagen beviljas efterlevandepension i sådana fall endast om dödförklaring avgivits, vilket i allmänhet sker först tio år efter försvinnandet.

Försäkringsrådets ledamöter lär ha förklarat, att de personligen anser huru och barn självklart berättigade till pension i dessa fall, men att de anser sig förhindrade att besluta om sådan på grund av lagens utformning.

Institutet dödförklaring har sitt uppenbara berättigande i civilrättsliga sammanhang. Det förefaller emellertid orimligt att ifrågavarande institut med den långa spärrtid som det inrymmer får utslutande betydelse i sådana fall som det aktuella, där det gäller att bereda änkor och föräldralösa ett tillfredsställande efterlevandeskydd. På efterlevandepensionens område råder helt andra

Interpellation om rätt till pension värderingar än inom civilrätten, och man kan med fog hävda att nuvarande praxis strider mot de sociala värderingar som ligger bakom lagstiftningen om pension åt efterlevande.

Det kan varken ur samhällets eller den enskildes synpunkt vara tillfredsställande att hustru och barn till försvunna går miste om sin pension och i stället i många fall enbart hänvisas till socialvården. Av uteslutande humanitära skäl synes en lagändring böra ske, som ger också dessa människor rätt till efterlevandepension. Man skulle samtidigt kunna tänka sig ett stadgande om återbetalningsskyldighet för de i praktiken ytterst sällsynta fallen att maken senare skulle befinnas vid liv.

Med hänvisning till det nu anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att sådana ändringar i gällande sociallagstiftning kommer till stånd, att barn- och änkepension skall kunna utgå även i de fall där mannen försvunnit utan att civilrättslig dödförklaring hunnit fastställas?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 528, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.;

nr 529, av herr *Hagberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.;

nr 530, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.;

nr 531, av herr *Nyman* och herr *Peterson, Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41, med förslag till stat

efter försvunnen, ej dödförklarad person för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1962/63;

nr 532, av herr *Andersson, Axel Emanuel, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 533, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 534, av herr *Hernelius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 535, av herr *Hernelius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 536, av herr *Hernelius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 537, av herr *Jonasson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 538, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 539, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 540, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 541, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 542, av fru *Segerstedt Wiberg* och fröken *Nordström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk;

nr 543, av herr *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk; samt

nr 544, av herrar *Sveningsson* och *Schött*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.16.

In fidem
Fritz af Petersens

Onsdagen den 14 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Enligt den utdelade stencilerade planen för plena under februari månad skall sammanträde (arbetsplenum) hållas onsdagen den 21 dennes kl. 14.00.

Enär ett större antal utlåtanden — däribland konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående översyn av rikets indelning i borgerliga primärkommuner — förväntas komma att företagas till avgörande vid detta plenum, är tidpunkten för sammanträdet ändrad till kl. 10.00.

Plenum onsdagen den 21/2 hålles alltså kl. 10.00.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 39, angående vissa frågor berörande domänverket.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 44, angående ersättning till Ester Olsson m. fl.; och

nr 46, angående förskollärarytbildningens organisation.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 528—531 till statsutskottet och

motionerna nr 532—544 till behandling av lagutskott.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk jämte i ämnet väckta motioner.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan, varefter utlåtandet företogs till avgörande punktvis.

Punkten 1

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter och vidtaga övriga åtgärder för anordnande från och med vårterminen 1962 av utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder, dels ock till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 420 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 föreslagit riksdagen att till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

I samband med nämnda förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* (I: 14) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén* (II: 27), i vilka hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte påfordra nya förhandlingar beträffande de tekniska läroverkens lärarförsörjning samt att resultatet härav snarast måtte redovisas inför riksdagen;

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Ragnar Bergh* (I: 331) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 403), i vilka hemställts, utom annat, att riksdagen måtte

a) uttala, att förhandlingar omgående borde inledas mellan statsmakterna och berörda arbetsmarknadsorganisationer i syfte att häva den akuta bristen på lärare vid de tekniska gymnasierna;

b) uttala, att en utredning borde tillsättas av Kungl. Maj:t med uppgift att snarast och fortlöpande redovisa åtgärder i syfte att häva bristen på lärare vid samtliga utbildningsanstalter;

c) avslå Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln, punkten Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen, angående åtgärder för anordnande från och med vårterminen 1962 av utbildning av gymnasieingenjörer vid tekniska läroverk; samt

d) till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 2 042 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Ragnar Bergh* (I: 330) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 404), i vilka hemställts, utom annat, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor;

dels en inom andra kammaren av fru *Sjövall* och fru *Kristensson* väckt motion (II: 429);

dels en inom andra kammaren av fru *Sjövall* och fru *Kristensson* väckt motion (II: 430);

dels ock en inom första kammaren av herr *Lennart Geijer* väckt motion (I: 352), vari hemställts, att riksdagen vid behandling av frågan om anslag till anordnande av tvåårig utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk måtte besluta, att bestämmelserna angående lån till deltagarna i utbild-

ningen skulle ändras så, att den, som efter ett års lärartjänst funne, att han ville återgå till annan verksamhet, finge hela lånebeloppet avskrivet.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1) att motionerna I: 14 och II: 27 samt I: 331 och II: 403, sistnämnda bägge motioner i vad de avsåge förhandlingar i syfte att häva den akuta bristen på lärare vid de tekniska gymnasierna, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) att motionerna I: 331 och II: 403, i vad de avsåge utredning i syfte att häva bristen på lärare vid samtliga utbildningsanstalter, samt motionen II: 429, i vad den avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 352, I: 331 och II: 403 samt II: 429, sistnämnda tre motioner såvitt här vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter och vidtaga övriga åtgärder för anordnande från och med vårterminen 1962 av utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder;

4) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 331 och II: 403 samt II: 429, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 420 000 kronor;

5) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 330 och II: 404 samt II: 430, förstnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga, till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

Vid punkten hade reservationer avgi-
vits

a) av fröken *Andersson*, herrar *Ragnar Bergh* och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403, såvitt här vore i fråga, samt i anledning av motionerna I: 14 och II: 27, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förhandlingar omgående måtte inledas mellan statsmakterna och berörda arbetsmarknadsorganisationer i syfte att häva den akuta bristen på lärare vid de tekniska gymnasierna;

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403 samt II: 429, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en utredning måtte tillställas med uppgift att snarast och fortlöpande redovisa åtgärder i syfte att häva bristen på lärare vid samtliga utbildningsanstalter;

3) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403 samt II: 429, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, ävensom med avslag å motionen I: 352, avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter och vidtaga övriga åtgärder för anordnande från och med vårterminen 1962 av utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk;

4) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403 samt i anledning av motionen II: 429, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 042 000 kronor;

5) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 330 och II: 404 samt II: 430, förstnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/

62 till utbildning av lärare vid yrkesundervisningen;

b) av herr *Per-Olof Hanson*, utan angiven mening; och

c) av herr *Nelander*, likaledes utan angiven åsikt.

Herr talmannen anförde, att överläggningen vid förevarande punkt finge omfatta utlåtandet i dess helhet.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! I den här föreliggande frågan — Kungl. Maj:ts framställningar rörande utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk jämte i ämnet väckta motioner — har ju en sällspord samstämmighet nåtts på vissa punkter, och det är mycket väsentliga punkter. Först och främst vill jag peka på den uppfattning, som gör sig gällande hos samtliga beredande organ liksom hos de remissinstanser som fått tillfälle att yttra sig i frågan, om nödvändigheten av att vidtaga åtgärder, när det gäller att klara en situation som har blivit mer än besvärande för de tekniska läroverken. Man är också ganska samstämmigt övertygad om att åtgärder måste vidtagas *nu*, om inte detta problem skall bli alltför stort och leda till att vårt utbildningsväsende — som redan är omfattande när det gäller de tekniska läroverken och där ett växande behov föreligger — skall bli någonting av ett vackert skal utan kärna. Meningarna är emellertid delade — och mycket starkt delade — i fråga om arten och omfattningen av de nödvändiga åtgärderna.

Kungl. Maj:t begränsade sitt förslag till konkreta åtgärder för att möta *för det första* de tekniska läroverkens allmänna lärarbehov och *för det andra* behovet av lärare i de tekniska ämnena vid de tekniska läroverken. Det kan vara anledning att dröja vid detta ett litet ögonblick, men jag vill först stryka under att Kungl. Maj:t också aviserar åtgärder av annat och mera omfattande slag, även om Kungl. Maj:t just nu stannar vid begränsade åtgärder.

Det finns anledning att erinra om hur svår lärarsituationen är vid alla sorters

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

skolor. Tyvärr är det mycket svårt att få samlade aktuella siffror. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nyligen i ett interpellationssvar i andra kammaren meddelat att vi inom kort har att vänta en lärarprognos, och jag hoppas att den skall ge en klarare bild av läget än vi nu har. Kungl. skolöverstyrelsen har emellertid för inte länge sedan sammanställt en översikt över dels antalet ledigförklarade ordinarie tjänster, avsedda att tillträdas den 1 januari 1961, dels antalet sådana tjänster som har kunnat tillsättas. Sammanställningen berör folkskoleseminarier och skolor under kungl. skolöverstyrelsens inseende, alltså inte tekniska läroverk och övriga skolor under överstyrelsen för yrkesutbildning, men siffrorna är ändå sådana att det är angeläget att ta fram dem i detta sammanhang, om man vill diskutera huruvida de föreslagna åtgärderna i den här aktuella frågan är tillräckligt omfattande.

Skolöverstyrelsen omtalar i sin sammanställning att 320 lektorstjänster var lediga den 1 januari 1961 men att endast 38 blivit tillsatta. Detta gäller hela landet. Det innebär således att ungefär 1 procent av de lediga lektoraten har kunnat tillsättas. När det gäller adjunkts-tjänster i lönegrad A 23/21 har man kunnat tillsätta 167 av 847, d. v. s. knappt 20 procent av de ledigförklarade tjänsterna, när det gäller folkskollärartjänster i Ao 19, som är jämförbara i detta sammanhang, har man kunnat tillsätta ca 30 procent av de ledigförklarade tjänsterna. Detta är ganska skrämmande siffror. De visar tydligt, hur allvarlig situationen är när det gäller lärarfrågan i dess helhet.

Beträffande de tekniska läroverken anger departementschefen, att det ackumulerade lärarbehovet hösten 1963 — ett årtal som är aktuellt i detta sammanhang, eftersom det är vid den tidpunkten, som de lärare som skall genomgå den nu föreslagna utbildningen skall bli färdiga att tillträda sina tjänster — skulle vara 100 nya lärare i tekniska ämnen och omkring 80 i matematik, fysik och kemi.

Kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning har på sidan 556 i åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen också gett några siffror. Överstyrelsen säger att det behövs 113 lärare i tekniska ämnen och 101 i matematik, fysik och kemi.

Ingendera talar om behovet av lärare i humanistiska ämnen, men ett sådant behov föreligger också. Redan vad jag härmed i största korthet antytt ger mig anledning hävda att det krav som ställs i punkt 2 i reservation a) är mycket väl-motiverat. Man hemställer där om en utredning med uppgift att snarast och fort-löpande redovisa åtgärder i syfte att hä-va bristen på lärare vid samtliga utbild-ningsanstalter.

Vad beträffar de tekniska läroverkens speciella behov står vi där inför en kris ty att döma av ärendets olyckliga snabb-behandling får man väl tala om en kris härvidlag, en kris som tydligen har ex-plosionsartad karaktär. Med anledning därav önskar jag göra några påpekan-den. I petita för budgetåret 1960/61 be-räknade kungl. överstyrelsen för yrkes-utbildning i sin prognos för 1965 beho-vet av läroverksingenjörer till 33 900 och för 1975 till 51 600. Detta antal beräkna-des på grundval av prognoser som hade utarbetats i samarbete med Industriför-bundets teknikerkommitté, och med led-ning av dessa siffror föreslogs då en ut-byggnad av de tekniska läroverken till en sådan kapacitet att marknadens in-genjörsbehov skulle vara täckt 1975. Men i sina petita för 1962/63 — som nu föreligger — har KÖY gjort en beräk-ning när det gäller intagningskapacite-ten, en beräkning av antalet examina-tioner som är nödvändiga 1965 och 1975 vid de tekniska läroverken. Dessa siffror, som är uppgjorda i augusti 1961, redovi-sar helt andra tal. I petitan står t. ex. att det behövs 700 flera examinerade ingen-jörer 1965 än vad man tänkte sig i peti-tan ett år tidigare och år 1975 hela 3 000 flera än vad man vid den tidigare tid-punkten hade tänkt sig.

Frågan är, hur prognoserna kan för-ändras så hastigt. Men detta får vi be-skeda om i statsverkspropositionen, åtton-de huvudtiteln på s. 201, där det talas om

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

den önskade omfördelningen av gymnasieformernas intagningskapacitet. Det tidigare redovisade behovet av läroverksingenjörer var alltså beräknat på grundvalen av framför allt näringslivets krav härvidlag och samhällets krav över huvud på utbildat folk av denna kategori. Men här i petitan redovisas nu en annan synpunkt, som visst är intressant, även om den kanske på en eller annan punkt kan vara diskutabel. Det visar sig att de nya och större siffrorna grundar sig på det förhållandet att man här som utgångspunkt har tagit den valda proportionen 60 till 40 procent mellan intagningar vid de allmänna gymnasierna och vid fackgymnasierna. Man vill med andra ord få fram en avvägning av skolutbildningen på gymnasiet av den arten, att vi får en förskjutning till fackgymnasiernas förmån i förhållande till de allmänna gymnasierna, en fråga som det säkerligen kan vara anledning att diskutera och som ju — på det sätt frågan här kommit fram — kanske framför allt är betingad av kravet på att minska humanistutbildningen. Jag skall inte gå in på den detaljen, men jag vill bara påpeka detta. Det föreligger nämligen ganska naturliga orsaker till att man just 1963 får en sådan här explosionsartad kris, när det gäller behovet av lärare, ty här har man planerat en synnerligen stor utbyggnad av de tekniska läroverken för att tillmötesgå detta önskemål om en större procentuell andel gymnasieelever vid de tekniska läroverken, och man har tydligen företagit utbyggnaden utan att på ett tidigare stadium planera personalbehovet.

Det skall ändå sägas att i samband med behandlingen av 1955 års universitetsutrednings betänkande i vad angick utbyggnaden av de tekniska läroverken framhöll kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning mycket starkt att en förutsättning för att man skulle kunna utbygga de tekniska läroverken — som universitetsutredningen då tänkte sig — var att fler civilingenjörer kunde utbildas till lärare. Framför allt ansåg man att avdelningen för teknisk fysik vid de tekniska högskolorna borde vara särskilt lämpad

för att ge utbildning av lärare vid de tekniska läroverken. Vi kan däremot inte se att den varning, som överstyrelsen på det sättet gav 1960, ledde till någon omedelbar åtgärd.

Om samstämmigheten — som jag inledningsvis antytt — har varit stor när det gäller behovet av åtgärder men uppfattningarna ganska delade när det gäller åtgärdernas art och omfattning, kan enahanda förhållanden sägas vara gällande beträffande kravet på *kvalitativt goda lösningar* av lärarfrågan. Departementschefen understryker i det aktuella förslaget att kravet på kunskapsnivå inte får eftersättas. Nu är ju de kompetenskrav som gäller för lärare vid tekniska läroverk fastställda i stadgan för tekniska fackskolor och tekniska gymnasier, och den är av ganska gammalt datum men är fortfarande gällande. Där säges beträffande kompetenskraven för extra ordinarie adjunkter vid tekniska läroverk — som det väl närmast är fråga om att här få utbildning för: »Till extra ordinarie lärare må antagas endast den, som med avseende på examina och, där så erfordras, provårstjänstgöring innehar behörighet att söka och innehava ordinarie tjänst av närmast motsvarande slag, eller vilken, om jämförlig ordinarie tjänst icke finnes, av skolöverstyrelsen (härmed avses numera överstyrelsen) provas äga förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt fullgöra de med anställning såsom extra ordinarie lärare förenade arbetsuppgifterna.» Man skall alltså ha samma kompetens som när det gäller innehavet av ordinarie tjänst. Beträffande kompetenskraven för ordinarie tjänst i tekniska ämnen vid de tekniska läroverken fastställer stadgan att läraren skall ha i avgångsexamen vid handelshögskola eller teknisk högskola förvärvat goda vitsord i ämnen, som är av betydelse för de läroämnen tjänsten omfattar samt ha blivit av överstyrelsen förklarad behörig till adjunktstjänst i läroämnena i fråga om utbildning. Det förefaller med det förslag till utbildning, som här är framlagt, som om man ville göra till regel vad som i stadgan är ett undantag, nämligen att överstyrelsen kan

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk
pröva om förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt fullgöra arbetsuppgifterna föreligger, även om de ordinarie kompetenskraven inte är fyllda.

Hittills har ett fåtal lärare vid de tekniska läroverken — främst timplärare — varit läroverksingenjörer. I huvudsak rekryteras lärarkåren alltjämt med civilingenjörer eller akademiker. Nu föreslås en utbildning som otvivelaktigt är betydligt mindre kvalificerad för sitt ändamål. På denna punkt har remissinstanserna genomgående varit starkt kritiska. Det kan vara anledning att påpeka vad som åtminstone förefallit mig förvånande, nämligen att de institutioner som skall ta emot dessa blivande lärare, d. v. s. de tekniska läroverken, inte har fått tillfälle att yttra sig vid remissförfarandet.

Det är alldeles tydligt att även statsutskottet är tveksamt om den föreslagna utbildningen är tillfredsställande. På s. 9 i utlåtandet yttrar statsutskottet att »utskottet funnit starka skäl tala för att frågan om lämpliga åtgärder för förbättring av lärartillgången vid de tekniska läroverken — bortsett från den kurs som nu skall taga sin början — av Kungl. Maj:t göres till föremål för ytterligare undersökningar och överväganden.» Man har ett intryck av att de ord som placerats mellan tankstrecken tillkommit efteråt, när man insett nödvändigheten därav. Detta intryck förstärkes när man på nästa rad läser att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t skall »efter samråd med vederbörande utbildningsmyndigheter och kontakt med representanter för näringsliv och övriga intressenter pröva skilda uppslag, som kan komma i fråga i ovannämnda syfte och leda till att den av departementschefen nu föreslagna typen av lärarutbildning kan ersättas av andra mera ändamålsenliga anordningar.»

Om utskottet tydligen är kritiskt när det gäller att biträda förslaget till en lärarutbildning av detta slag, har utskottet dock inte dragit de konsekvenser härav, som enligt min mening vore naturliga, nämligen att säga nej till förslaget. Risken är ju att utskottet kan bli nödsat

kat att permanenta en utbildning, som utskottet av skrivningen att döma vill betrakta som ett provisorium. Vi får i så fall en glidning även vid de tekniska läroverken mot sänkt kvalitet, som kan bli allvarlig när numerären av de knapphändigt utbildade lärarna blir ganska stor.

Det som förefaller mig, herr talman, vara det allvarligaste i detta förslag är kvalitetssänkningen när det gäller lärarna vid de tekniska läroverken. Jag kan förstå att man tillgriper åtgärder som icke är i och för sig önskade, när situationen absolut tvingar därtill. Som framgår av Kungl. Maj:ts förslag och i viss mån av vad jag har antytt är det emellertid just år 1963 som krisen blir störst. Kunde man inte tänka sig att gå fram på de vägar som har antytts bl. a. i reservation a) för att få till stånd en lärarekrytering på ett riktigare och i överensstämmelse med de tekniska läroverkens krav på gymnasial utbildning mera adekvat sätt?

Studiesociala utredningen har inte velat yttra sig om de studiesociala åtgärder som de blivande lärarna skall få del av under sin utbildningstid. Anledningen härtill är väl den, att man är tveksam om huruvida det egentligen är fråga om studiesociala åtgärder. Det är inte lätt att bli på det klara härmed. Överstyrelsen talar om månadslön och departementschefen om månadsersättning när det är fråga om stipendierna. Vad det nu än är, om det är omskolningsbidrag eller ej, så kan man konstatera att det gäller åtgärder som hittills inte varit prövade och som är av en storleksordning som hittills inte tillämpats. Det är också fråga om en ny princip att beräkna studiesociala bidrag på grundvalen av ett tänkt inkomstbortfall.

Dessa lärare skall sedan de erhållit sin utbildning anses behöriga att tillträda tjänster i lönegraden A 23 — jag förmodar att det avses Ae 23. Ordinarie adjunktjänster i vanlig mening finns ju inte vid de tekniska läroverken, utan endast personliga inplaceringar som ordinarie av lärare som tjänstgjort som extra ordinarie lärare i sju år. Nu blir

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

denna tid avkortad till fyra år enligt departementschefens förslag. Behörigheten till tjänster i Ae 23 gör väl läsarna av förslaget i någon mån tveksamma. Den innebär inte bara en på grundval av en sällsynt kort lärarutbildning sällsynt stor lönegradsuppflyttning, utan man frågar sig även om det är meningen att behörigheten skall innebära *en rättighet* för de unga lärarna, när de tillträder sina tjänster, att bli placerade i Ae 23. Så kan väl knappast vara fallet. Förhållandena vid de tekniska läroverken kan emellertid bli kritiska och besvärliga. Det är nämligen ett relativt fåtal tjänster i Ae 23, som nu tilldelas de tekniska läroverken. Skall således konkurrensen här stå mellan de nyutbildade unga läroverksingenjörerna och civilingenjörer och akademiker, som nu finns vid läroverken och som är placerade i lägre lönegrad enligt reglerad befordringsgång A 15—19 och som eftersträvar att komma upp i lönegrad A 23? De tekniska läroverken har nu inte möjlighet att utan vidare erbjuda en civilingenjör, som skulle vilja lämna sin ordinarie anställning för en lärartjänst därför att han är intresserad av läraruppgiften, lönegrad Ae 23. Man kan fråga, om det inte kunde vara skäl att ge de tekniska läroverken möjlighet att bli mer konkurrenskraftiga vid efterfrågan på civilingenjörer än förhållandena nu medger.

Herr talman! Det känns ganska egenodomligt att tala i denna fråga i ett läge, när man vet att frågan redan på sätt och vis är avgjord. Den kurs som vi skall besluta om i dag tycks redan ha tagit sin början den 1 februari, att döma av tidningarna. Det är väl ändå angeläget att betona från riksdagens sida att när statsmakterna har velat tillgodose den tekniska utbildningen i landet genom ständigt ökade utbildningsmöjligheter, statsmakterna också måste tillse att lärartillgången blir sådan att utbildningarnas kvalitet kommer att bibehållas. Egentligen är jag, herr talman, ganska tillfredsställd med att detta förslag har kommit fram, ty det ger en belysning av lärarbehovets problem på ett sätt som inte skett på årtal. Detta kan få verk-

ningar långt utöver den nu aktuella frågan om lärarbehovet för de tekniska läroverken. Jag är emellertid, herr talman, otillfredsställd med förslagets innebörd av de skäl som jag här har anfört och därför ber jag, herr talman, för min del att få yrka bifall till reservationen a) vid punkten 1.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Under senare år har skett en glädjande upprustning inom utbildnings- och undervisningssektorn. Stora ansträngningar har gjorts för att vårt land på detta område skall följa med i utvecklingen, en utveckling som har kommit krav att växa fram i en tidigare oanad omfattning. Allt detta är värt stort erkännande. Alla de svårigheter som man mött har framgått av den utförliga redogörelse som föregående talare lämnat.

Så mycket mer vill jag, herr talman, beklaga den plump i protokollet som utförs av förslaget om snabbutbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid de tekniska läroverken. Av många skäl måste man beklaga att förslaget lagts fram på det sätt som nu har skett. Den tidsnöd som åberopas kan inte få utgöra en ursäkt. Det är ett rimligt krav att departementet, när nya tekniska skolor skapas, följer upp besluten eller i tid slår larm.

Här har man valt ett tillvägagångssätt som ter sig betänkligt ur konstitutionell synvinkel. Riksdagen uppmanas att besluta om en utbildning som redan påbörjats. Riksdagen skall med andra ord sanktionera vad som har beslutats inom departementet. Det skulle ha varit intressant att få en redogörelse av statsrådet för skälen härtill, men efter vad jag förstår har han laga förfall då han inte är i kammaren just nu.

Det kan inte vara tal om omskolning i vanlig mening, och beslut har mig veterligt inte fattats i princip om anslag för ett sådant ändamål. En normal planering och ett normalt förutseende skulle ha medfört att riksdagen hade kunnat ta ställning till förslaget förra året.

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

Flertalet remissinstanser har också bestämt avrätt från denna form av snabbutbildning. Man skall ju på kort tid utbildade sådana personer att bli lärare vilkas grundutbildning är exakt densamma som den vilken de antas kunna förmedla efter tre å fyra terminer. Andra, som sannolikt har större teoretisk begåvning, beräknas behöva fyra år för att erhålla jämförlig utbildning, och då saknar de ändå den pedagogiska delen av utbildningen. Såsom tidigare har framhållits kommer de blivande civilingenjörerna inte att anses ha samma kvalifikationer som dessa snabbutbildade ingenjörer.

Så sent som den 12 december varnade lärarkollegiet vid Chalmers i Göteborg för den föreslagna utbildningen, som ansågs komma att skada den höga utbildningsnivå som utmärkt de tekniska gymnasierna. Inte heller ansåg man sig kunna ta emot de 30 gymnasieingenjörer som föreslagits få sin utbildning vid Chalmers vårterminen 1963.

Det förefaller mig, herr talman, som om det är ganska meningslöst att begära yttranden om en planerad utbildning, om man sedan inte tar hänsyn till yttrandena eller ens har tid att invänta alla. I detta fall har dessutom utskottet behandlat ärendet med sådan snabbhet, att jag anser mig att ha skäl att starkt betvivla att de ärade utskottsledamöterna verkligen hunnit studera samtliga motioner som lagts fram i anledning av propositionen.

Man erbjuder dessa gymnasieingenjörer studiesociala förmåner, som inte står i rimligt förhållande till dem som erbjuds teknologer, och såsom tidigare framhållits kommer därtill efter utbildningen löneförmåner som inte står i proportion till vad civilingenjörer kan räkna med.

Vi måste trots försäkringar om motsatsen räkna med att här sker en sänkning av utbildningsstandarden. Det skall inte bestridas att man på andra håll har tvingats sänka kraven på lärarnas utbildning, men det har skett motvilligt; här medverkar man till en standardsänkning, som blir bestående, även om löfte ges, att standardsänkningen skall in-

skränka sig till den nu startade kursen. Men vad blir konsekvensen av sänkningen i förening med det andra löftet om kommande goda löneförmåner? Tror någon att krav på samma förmåner inte som ett brev på posten kommer från flera håll?

Man får som sagt, herr talman, intrycket att detta ärende har handlagts med nästan panikartad snabbhet och brådska. Utskottet har ju också varnande framhållit, att det hädanefter inte får gå till som i detta fall. Om vi i dag beslutar att ge riksdagen sanktion åt vad som redan påbörjats, fruktar jag att vi fattar ett beslut som är beklagligt med tanke på riksdagens anseende och som kommer att ge ett högst diskutabelt resultat med avseende på dem som kommer i fråga för utbildningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen a).

Herr **GELJER, LENNART**, (s):

Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag har blivit föremål för kritik från olika håll, en kritik som under normala förhållanden skulle haft en viss tyngd. Utredningen visar emellertid att vi här befinner oss i en tvångssituation, och i ett sådant läge förefaller det mig bättre att man handlar, även om de föreslagna åtgärderna i vissa avseenden kan ge anledning till tveksamhet. Det är i varje fall bättre än att sitta med händerna i kors. För min del finner jag ingen anledning att gå emot det framlagda förslaget i stort.

Att jag här har begärt ordet sammanhänger med att jag har väckt en motion som berör en principfråga av sådan vikt för löntagarna, att jag anser det angeläget att med några få ord beröra densamma.

Förslaget innebär ju att det under utbildningstiden skall utgå högst 650 kronor per månad som lån. Om löntagaren efter utbildningstidens slut har heltidsanställning som lärare vid tekniskt läroverk, skall det avskrivnas med en femtedel för varje tjänstgöringsår. Den som inte uppfyller detta krav blir återbetal-

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

ningsskyldig för den inte avskrivna delen av lånet.

Förslaget står på denna punkt i motsättning till ett allmänt omfattat intresse, att löntagarna skall ha största möjliga frihet att välja anställning. Om man söker en förklaring till uppkomsten av denna bestämmelse i statsverkspropositionen, så finner man att överstyrelsen för yrkesutbildning föreslagit att under utbildningstiden skall utgå en månadslön av 1 300 kronor. Överstyrelsens motivering för detta är att det skulle vara en nödvändig förutsättning för att man skulle få kvalificerade elever.

I propositionen har departementschefen i stort sett följt överstyrelsen. Han förklarar att han anser nödvändigt att det under utbildningen utgår en ersättning som åtminstone till väsentlig del kompenserar det inkomstbortfall som är följden av att vederbörande lämnar en avlönad anställning. Men — och här kommer en viktig avvikelse — han anser att ersättningen bör utgå i delvis annan form än överstyrelsen föreslagit, genom att endast 650 kronor skall utgå som månadsersättning och 650, såsom nyss sagts, som lån.

Någon motivering för denna avvikelse ges inte i propositionen. Möjligen kan man spåra den till arbetsmarknadsstyrelsens remissyttrande, där arbetsmarknadsstyrelsen framhåller det orealistiska i tanken att man skulle kunna få redan yrkesverksamma personer att avbryta förvärvsverksamhet för att ägna sig åt studier, om de inte kompenseras för inkomstbortfallet. Arbetsmarknadsstyrelsen tillägger att det med hänsyn till omständigheterna synes rimligt att viss tjänstgöringsskyldighet förbindes med rätten att erhålla studielön.

Jag nämnde nyss att det bland arbetstagarna anses vara av stor betydelse att frihet föreligger att välja arbetsplats, men detta är inte bara ett egoistiskt löntagarintresse utan också ett samhällsintresse.

Vår rättsordning bygger på principen att arbetstagarna bör ha frihet att söka arbete där utbildning och förmåga kommer bäst till sin rätt. I olika avseenden

har man lagstiftningssvägen inskridit mot försök att binda arbetskraften. Jag tillåter mig nämna att vi redan i 1864 års näringsfrihetsförordning har en bestämmelse som säger, att om handlande vill till biträde i sin rörelse antaga handelsbetjänt eller om idkare av fabrik, hantverk eller annan hantering vill antaga arbetare, skall därom upprättas överenskommelse, noga bestämmande villkoren och däribland tjänstetiden, som ej må överstiga tre år. Bestämmelsen har måhända kommit ur bruk, men den bakomliggande tankegången tar man inte miste på. I sjömanslagen har samma tankegång kommit till uttryck genom en regel, att en sjöman har rätt att bryta ett kontrakt, om det är en välfärdsfråga för honom. Flera andra exempel skulle kunna anföras.

Nu kan man säga att här formellt sett inte föreslås någon tjänstgöringsskyldighet — det står vederbörande fritt att efter utbildningstidens slut ta anställning var han vill — men det är klart för var och en att någon frihet i realiteten inte föreligger, eftersom den nyexaminerade tar med sig en betydande studieskuld, som skall förräntas och amorteras. Man torde visserligen kunna utgå ifrån att den som ger sig in på ifrågavarande utbildning har för avsikt att ta anställning som lärare — därför har jag också i min motion accepterat att den som vid studietidens slut övergår till annan verksamhet skall bli återbetalningsskyldig i enlighet med det framlagda förslaget — men det är ingalunda orealistiskt att tänka sig att det finns personer som vid konfrontation med lärarverksamheten i praktiken finner att de gjort ett felaktigt val eller som av andra personliga skäl önskar övergå till annan verksamhet. Det kan under sådana förhållanden inte vara något arbetsgivarintresse att hålla vederbörande kvar — en arbetsgivare är inte betjänt av att i sin tjänst ha en person som är missnöjd med arbetsförhållandena.

Dessa synpunkter har understrukits i en framställning från Tjänstemännens centralorganisation till statsrådet Edenman i en skrivelse som ingavs sedan det

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk framgått att avsikten var att endast en del av ersättningen under studietiden skulle utgå direkt såsom en månadsersättning. Jag tillåter mig, eftersom detta inte har kommit fram i utlåtandet, att ur TCO:s skrivelse citera följande: »En sådan bindning, som innebär undervisningsskyldighet under fem år — — — kan TCO ej acceptera med hänsyn till att detta i praktiken torde omöjliggöra en återgång till tidigare sysselsättning, även i de fall då detta efter något eller några års undervisning bedöms som uppenbart lämpligt med hänsyn såväl till undervisning som lärare. Det kan knappast ligga i skolans intresse att lärare, som erfarenhetsmässigt kommit till slutsatsen att de ej är lämpade att undervisa, genom skuldförbindelser kvarhållas vid lärartjänst under längre tid.»

Herr talman! Med hänvisning till vad som sålunda har anförts får jag hemställa att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag men med den ändringen att lån till kursdeltagare avskrivs efter ett års tjänstgöring som lärare.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande har fått en ganska fyllig skrivning, varför jag är övertygad om att de av kammarens ledamöter som är intresserade av detta problem har fått en tämligen god överblick över vad saken gäller, särskilt som vi ju praktiskt taget varje år här i riksdagen har varit inne på dessa problem.

Fröken Ljungberg slutade sitt anförande med att säga att hon var tillfredsställd med förslaget just med hänsyn till att strålkastaren nu riktats på dessa frågor. Jag för min del vill då konstatera att alla som har suttit i denna kammare ett antal år måste vara medvetna om att strålkastaren har belyst dessa problem snart sagt varje år, och det ganska ingående.

Under det sista tiotalet år har ju elevantalet vid praktiskt taget alla undervisningsanstalter i vårt land fördubblats och mer än det. Det beror naturligtvis i någon mån på de stora årskullar som vi fick i början och mitten av 1940-talet,

men den kraftigt ökade tillströmningen till utbildningsanstalterna är säkerligen också i allra högsta grad en välståndsföreteelse. Långt fler föräldrar än tidigare har numera inte minst tack vare samhällets åtgärder ekonomiska möjligheter att sätta sina ungdomar i olika utbildningsanstalter. Det har medfört att efterfrågan på lärare, skollokaler, materiel o. s. v. har ökat enormt under det senaste decenniet. Det är ett av problemen i denna utveckling som vi i dag har att handlägga.

Man frågar nu varför detta förslag inte framlagts i så god tid att vi i sedvanligt lugn kunnat behandla det. Av utlåtandet framgår ju att kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning inlämnade sitt förslag till Kungl. Maj:t den 26 oktober 1961. KÖY, som vi brukar säga i dagligt tal, hade efter många och långa överläggningar kommit fram till detta förslag. Överstyrelsen för yrkesutbildning hade under många år haft sina blickar riktade på just detta problem, men KÖY har ju inte bara denna sak att handlägga utan även många andra uppgifter. Detsamma är fallet med skolöverstyrelsen. Jag har själv deltagit i sammanträden med skolöverstyrelsen där just dessa problem behandlats. Det stora problemet är ju hur vi skall kunna få fram tillräckligt med lärare till de olika utbildningsanstalterna. I en tid då vårt undervisningsväsen undergår en så kraftig ansvällning som nu skett förstår alla att just lärarutbildningen måste vara ett av de största problemen. Det krävs nämligen också lärare för att utbilda nya lärare.

Man bör emellertid inte bara se till de mörka punkterna i bilden. Om vi skulle ha byggt ut vårt undervisningsväsen och inrättat nya läroanstalter enbart med ledning av statistiken över tillgängliga lektorer och andra lärare är jag övertygad om att det skulle ha uppstått en väldig protestkör i denna kammare. Vi skulle då sannerligen inte ha kunnat få till stånd alla dessa nya undervisningsanstalter för våra ungdomar. Vi har under denna övergångstid fått använda alla tänkbara vägar och möjligheter för att skaffa fram lärare till de stora elevkullarna.

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

Alla som följt med dessa frågor vet också att man då det gäller undervisning i vanliga teoretiska ämnen har andra möjligheter att skaffa fram ersättare för de ordinarie lärarna än vad man har vid de tekniska utbildningsanstalterna. Det är också just detta som är bakgrunden till det nu framlagda förslaget.

Man riktar nu klander mot t. ex. överstyrelsen för yrkesutbildning för att den inte tidigare kommit med detta förslag. Jag vill inte alls klandra den. Det ligger ju i stället så till att KÖY sedan en lång tid tillbaka övervägt olika möjligheter att lösa problemet. Till sist har man kommit fram till det förslag som man framlagt och som man anser vara en utväg som man kan rekommendera.

Kungl. Maj:t fick alltså förslaget i slutet av oktober månad 1961. Vi kan väl då inte beskylla Kungl. Maj:t för att ha legat på förslaget onödigt länge. Kungl. Maj:t satte tvärtom genast i gång med att undersöka vilka möjligheter och utvägar som här stod till buds för att snabbt få fram flera lärarkrafter. Den saken har man undersökt ganska grundligt. Man har försökt bilda sig en uppfattning om huruvida det finns tillräckligt med aspiranter som är villiga att undergå denna utbildning. Glädjande nog har det visat sig att så är fallet, t. o. m. med mycket bred marginal. Jag har fått underrättelse om att 720 personer anmält sig till dessa kurser, som kan ta emot 80 eller 90 aspiranter. Jag skulle tro att man med en så stor kader att välja bland ändå har vissa utsikter att få fram mycket lämpliga personer på detta område, och jag utgår från att vi alla är glada över en sådan situation.

Jag vill gärna säga att utskottet har skildrat läget så som det har varit. Vi har framhållit att det skulle ha varit önskvärt att vi hade haft mera tid till förfogande för att plöja igenom dessa problem. Samtidigt har vi emellertid varit medvetna om att det råder en stor brist på lärare på dessa områden. Hur ofta har man för övrigt inte i denna kammare och i medkammaren pekat på lärarbristen på olika områden? När nu Kungl. Maj:t kommit med ett förslag har

vi i utskottet ansett det vara vår skyldighet att ställa oss positiva till ett försök av detta slag, ty det är ett försök.

Fröken Ljungberg läste upp valda stycken ur utskottets utlåtande. Hon hänvisade till sid. 9 och läste följande: »Utskottet anser sig emellertid böra framhålla, att utskottet funnit starka skäl tala för att frågan om lämpliga åtgärder för förbättring av lärartillgången vid de tekniska läroverken — bortsett från den kurs som nu skall taga sin början — av Kungl. Maj:t göres till föremål för ytterligare undersökningar och överväganden.» Men av någon anledning — jag vet inte vilken — hoppade fröken Ljungberg över nästa sats, som lyder så här: »Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t härvid — i enlighet med vad som åsyftas i en den 23 januari 1962 utfärdad kommuniké rörande överläggningar mellan ecklesiastikdepartementet och SACO i denna utbildningsfråga — skall efter samråd — — —» o. s. v. Just detta avsnitt i utskottets utlåtande syftar på den kommuniké som ecklesiastikdepartementet och SACO gemensamt utfärdade den 23 januari, enligt vilken man är överens om att så fort ske kan undersöka alla tänkbara möjligheter för att få fram ett ännu lämpligare förslag på detta område. Alla i denna kammare förstår väl att statsutskottet inte har någonting emot ett sådant förslag. Tvärtom är vi glada om man skulle kunna hitta en ännu lämpligare utväg. Vi gjorde oss emellertid själva den frågan: Hur blir situationen, om man inte hittar en lämpligare utväg? Skall vi då avbryta det hela? Det ville vi inte vara med om utan ansåg att man skall göra det bästa möjliga av den situation som råder, och det var vi överens om, med undantag av högerrepresentanterna.

Fröken Ljungberg har alldeles riktigt framhållit att vi har en stor brist på lärare. Det är ingenting nytt. Den saken har vi, som jag tidigare sagt, penetrerat varje år i denna kammare. Men när vi nu vet anledningen till lärarbristen, skulle vi inte då kunna vara överens om att detta ändå innebär en viss ljuspunkt? I varje fall som jag ser det är det ju en väl-

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk ständsföreteelse. Tack vare den högre levnadsstandarden och de anordningar som samhället har gjort o. s. v. har vi fått allt större och större kullar i de olika utbildningsanstalterna, och det måste i varje fall under en övergångstid medföra brist på lärarkrafter. Då ligger det emellertid nära till hands att fråga: Skulle vi vilja byta ut den situationen mot en, där vi inte haft möjlighet att skicka våra ungdomar till skolorna och därmed inte haft någon lärarbrist? Jag tror att alla ansvariga människor i en sådan situation erkänner att vi får försöka hjälpas åt att göra det bästa möjliga av den rådande situationen.

Vi vet att det fattas en mängd lektorer, men det hindrar inte att andra avdelningen i statsutskottet från olika håll får motioner om inrättande av nya utbildningsanstalter. Om man här skulle inskränka sig till att bara konstatera att det finns en brist på så och så många lektorer, skulle man inte komma med sådana förslag. Varför skall vi då öppna nya utbildningsanstalter? I verkligheten anser man att vi ändå skall försöka att få fram fasta lärare och dessutom timlärare så långt ske kan, ty vi vill att våra barn skall få en god utbildning.

Fru Segerstedt Wiberg beklagade att statsrådet Edenman inte hade möjlighet att vara närvarande i kammaren just nu, men jag kanske får meddela att om det går som statsrådet har tänkt sig kommer han om en stund att lämna sin redogörelse rörande dessa problem, och jag utgår från att det blir en rätt fyllig redogörelse.

Vad sedan gäller herr Geijers motion vill jag framhålla att man i varje fall från högerhåll i diskussionerna inom statsutskottet har ansett att den ersättning som skall gå ut till dessa läraraspiranter har snudd på studielön. Högern menar alltså att man har gått litet för långt på detta område, om man jämför med de förmåner som andra läraraspiranter kan få

Herr Geijers motion går i den motsatta riktningen genom förslaget att om en läraraspirant efter ett år finner att han inte är lämplig som lärare utan vill åter-

gå till annan verksamhet, så skall han kunna få hela lånebeloppet avskrivet. När vi i utskottet noga tänkte igenom denna sak kunde vi inte tillstyrka herr Geijers motion, och vårt skäl är följande. Vad skulle hindra en eller flera av dessa nya lärare, som kanske får ett förmånligt anbud från något annat håll, att resonera så här: »Nu behöver jag bara säga att jag själv tycker att jag inte passar som lärare. Då får jag lånet avskrivet och kan samtidigt övergå till den erbjudna förmånligare anställningen?» Vi har sagt oss att sådana händelser ganska lätt skulle kunna inträffa, och därför har vi inte kunnat tillstyrka motionsförslaget.

Till sist vill vi från utskottets sida säga att vi skulle ha önskat längre tid för behandlingen av detta ärende. Det har vi skrivit, och på den punkten är vi alldeles överens. Det önskemålet har vi inte stuckit under stol med. Men i den situation som föreligger anser vi att detta nya förslag är värt att pröva. Med hänsyn till att det finns en så pass stor kader av sökande är jag övertygad om att de, som får uppdraget att välja bland de 700 anmälda sökande, skall lyckas få fram personer som kan anses vara särskilt lämpliga för denna läraruppgift. Vid sidan av det rent tekniska kunnandet är det ju viktigt att de blivande lärarna har goda möjligheter att förmedla sitt kunnande till andra människor.

Det är detta, herr talman, som gjort att statsutskottets majoritet trots alla de invändningar som rests ändå har kommit till den uppfattningen att vi kan och bör tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Vi hoppas att försöket skall utfalla så bra att det kanske blir möjligt att starta en försöksverksamhet av liknande art även på andra områden. Det är nämligen just nu ett mycket stort problem att förse våra läroanstalter med lärare. Vi är alltså tacksamma för att KÖY förde fram detta förslag, så att det kunde bli föremål för prövning. Om någon sitter inne med bättre förslag hoppas jag att vederbörande meddelar dem till skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, departementet och andra instan-

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

ser. Jag utgår nämligen från att vi alla har ett gemensamt intresse av att göra det bästa möjliga av den situation som uppstått.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! När jag uttryckte glädje över att hela problemet om lärarbehovet kommit att belysas i detta sammanhang, gav det ordföranden i statsutskottets andra avdelning, herr Näsström, anledning att säga att den frågan har belysts här i kammaren varje år — jag förstår att anmärkningen innebar en sådan där tuktan som anses lämplig när man är ny som ledamot av kammaren och djärvs tala. Emellertid har jag faktiskt följt denna fråga under årens lopp. Jag har till och med kunnat läsa innantill i riksdagstryck, statsverkspropositioner o. s. v., och därför vågar jag göra mitt påstående.

Herr Näsström säger att välståndsutvecklingen är orsak till krisläget, och det är på sätt och vis riktigt och även glädjande att höjningen av levnadsstandarden medfört starkt ökad efterfrågan på utbildning. Men välståndsutvecklingen i och för sig, herr talman, kan inte motivera att man fasthåller vid siffrorna 60 och 40 procent som den riktiga avvägningen mellan allmänna gymnasier och fackgymnasier, en avvägning som just nu kommit att vålla ett mycket stort trångmål när det gäller utbyggnaden av de tekniska läroverken och ty åtföljande lärarbehov.

Man säger att det är lättare att ersätta lärarna i allmänna ämnen vid de allmänna skolorna. Ja, det är just detta tal vi så ofta får höra och som enligt min uppfattning, herr talman, är livsfarligt för hela kulturutvecklingen i vårt land. Skall man följa den principen — som en ansvarig person formulerade det i ett sammanhang — att prästfrun ersätter småskollärarinnan, småskollärarinnan ersätter folkskolläraren, folkskolläraren adjunkten och adjunkten lektorn

och att den utvecklingen passar bra i de allmänna skolorna men inte i de tekniska läroverken? Ja, i så fall har vi ju accepterat en kvalitetssänkning när det gäller de allmänna gymnasier, vilken är nog så allvarlig. Om jag påtalar att kvalitetskravet är högt när det gäller lärarna vid de tekniska läroverken beror det på min önskan att dessa läroverk skall slippa undergå samma icke lyckosamma process som de allmänna läroverken blivit utsatta för. Det kom in 720 anmälningar till kursen. Ja, herr talman, antingen är det så att vi inte har någon teknikerbrist eller också har vi skjutit över målet när det gäller villkoren.

Jag har underlåtit att läsa en sats, men det var inte meningen att på det sättet utesluta någonting. Jag tyckte bara att den satsen styrkte vad jag har velat tala om, nämligen utskottets tveksamhet inför detta förslag och utskottets vilja till andra åtgärder. Det som nu kommer fram är att utskottet tydligen saknar tillförsikt till att andra åtgärder skulle kunna lända till några goda resultat. Det är detta som är det allvarliga.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är ganska svårt att föra en debatt i två rum på en gång. Det är ännu svårare när man inte riktigt vet vad de debattörer sagt, som har stått före mig i talarstolen. Jag skall därför i stället koncentrera mig på att ge min motivering för det föreliggande förslaget.

Förslaget har ju väckt en förvånansvärd uppmärksamhet. Jag sade för en stund sedan i andra kammaren, att praktiskt taget alla tänkbara argument har framförts — nonchalans mot riksdagen, nya farliga principer, dirigering av arbetsmarknaden och naturligtvis standardsänkning i fråga om lärarna.

Jag beklagar för min del att ärendets behandling i utskottet har måst forceras, men jag har stått inför valet att snabbt — det gäller närmare bestämt till höstterminen 1963 — få ett nytillskott av lärare för de tekniska gymnasier eller att nu ingenting göra för de tekniska läroverkens utbyggnad under

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk
skydd av — det vågar man väl säga — en pålitlig byråkratisk motivering. Jag kan försäkra kammarens ärade ledamöter, att den senare utvägen för mig väl hade varit den bekvämaste, men ser man denna fråga i ett större perspektiv — och det måste man givetvis göra — skulle passivitet på detta område verkligen kunna klandras. Jag är glad över att utskottet delar denna uppfattning.

Jag förstår att lärarprognoser och ingenjörnsbehov tidigare har diskuterats här i kammaren, men låt oss stanna inför dagens situation. Hur kan det komma sig — jag tror det var fröken Ljungberg som frågade, ty jag hörde det per telefon — att man ständigt får fram så olika prognoser? Siffrorna ändras år från år.

Ja, detta är ingalunda något märkligt, ty vi är alla människor och ingen har kunnat förutse produktionsprocessens gestaltning över huvud taget eller näringslivets struktur.

När universitetsutredningen började med prognoser på detta område rådde inom Industriförbundet och inom näringslivets ledande kretsar mycket delade uppfattningar i fråga om ingenjörnsbehovet. Vi kom gemensamt med Industriförbundets teknikerkommitté fram till att det behövdes en ökning av teknikerätheten här i landet med tre procent om året. Det skulle motsvara den treprocentiga ökning av vår nationalprodukt, som vi nu räknar med. Det var emellertid också många representanter för industrien, för organisationerna och för de tekniska högskolorna, som ansåg att de siffrorna var för höga och att man inte skulle behöva denna mängd av civilingenjörer och ännu mindre de tiotusentals nya läroverksingenjörerna.

Det har inte gått många år sedan dess, men nu har alla ändrat uppfattning. Men det är att observera, fröken Ljungberg, att det är regeringen och regeringens utredande organ, som hela tiden har gått i spetsen när det gällt att driva på prognosverksamheten och söka vinna förståelse för att inte någon form av överproduktion på den akademiska sidan hotade.

Industriförbundet uppskattar behovet av läroverksingenjörer år 1965 till 33 900. Arbetsmarknadsstyrelsen anför siffran 41 900. Det är bara tre år dit, och ändå skiljer det på 8 000. År 1975 har Industriförbundet 51 600 och arbetsmarknadsstyrelsen 68 600. Vi skall också komma ihåg att när vi har byggt ut våra tekniska högskolor efter nuvarande prognoser — jag räknar då in den tredje tekniska högskolan i Lund — har vi i stort sett nått den maximala effekten när det gäller att utbilda civilingenjörer. Behovet av övriga tekniker måste klaras på andra vägar. Vi har då läroverksingenjörerna som en fast stomme och dessutom borde vi kunna räkna med och vänta oss mycket av de nya tekniska fackskolorna.

Det är alltså ett enormt behov, men det är inte bara näringslivet som trycker på. Vi har också ett tryck från kommuner och från föräldrar. Om jag skulle skildra den tillvaro vi har i departementet när det gäller att ta emot alla delegationer, som vill ha nya gymnasier eller nya tekniska gymnasier, bör var och en förstå att en ansvarig departementschef mot den bakgrunden inte kan sitta med armarna i kors när han på sitt bord får ett förslag som är genomförbart.

Vi har för närvarande — det kan man väl tryggt påstå — inte någon fast adjunktkår av tekniker inom de tekniska gymnasierna. Vi har 298 lektorat men endast 15 ordinarie adjunkturen och 125 extra ordinarie. De adjunkter som samtidigt är civilingenjörer har emellertid praktiskt taget alla endast den avsikten att som adjunkter meritera sig för lektorat, och det är en mycket kort tid de behöver vara adjunkter innan de får sina lektorat. Praktiskt taget alla lektorat som annonseras lockar endast en eller på sin höjd två eller tre sökande, och många gånger måste vi låta ärendet gå tillbaka till överstyrelsen för förnyat ledigförklarande. Detta är bakgrunden till hela situationen.

Riksdagen kommer om en tid att få ta ställning till förslaget i huvudtiteln om inrättande av tre nya tekniska gymna-

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

sier, ett i Stockholm, ett i Kiruna och ett som regeringen har föreslagit i Hässleholm — det finns delade meningar om den sistnämnda förläggningssorten, men det har inte med den här saken att göra — men det var *inte* av statsfinansiella skäl, som vi måste säga nej till Karlskoga, Sandviken, Motala, Nyköping och Göteborg, utan det var på grund av bristen på lärare.

I det läget kom överstyrelsen för yrkesutbildning med förslaget till snabbutbildning av kvalificerade läroverksingenjörer.

Det förslaget kom den 23 oktober, remitterades omedelbart och blev utsatt för ganska stark kritik — det skall jag villigt erkänna — men förslaget innehöll ändå en kärna som vi tyckte var hållbar. Jag uppdrog då åt professorn vid tekniska högskolan Ragnar Woxén att göra en överarbetning med hänsyn till den kritik som framförts av remissmyndigheterna. Han kom med det förslaget den 15 december. Det var då departementschefen hade att ta ställning — aningen om han skulle gå till riksdagen, begära pengar på tilläggsstat, sätta i gång de förberedande åtgärderna och räkna med att vi lever i en parlamentarisk demokrati, där regeringen måste ha riksdagens förtroende för att kunna verka, eller om han skulle vänta på den byråkratiska tågordningen — det finns ju flera år och flera riksdagar.

Men skall vi över huvud taget kunna inrätta flera tekniska gymnasier, måste vi ha fram lärarna snabbt, och höstterminen 1963 blir ett verkligt nålsöga. Konsekvensen av ett nej i dag är också nej till nya tekniska gymnasier, det måste man ha alldeles klart för sig.

När det gäller standard och kvalitet vill jag påpeka, att det här i samtliga fall är fråga om läroverksingenjörer med kvalificerade betyg och med praktik ute i näringslivet. Det har varit ett mycket starkt urval. Många har erfarenhet av olika slags lärartjänstgöring, inte minst från tekniska skolor och yrkesskolor. De tekniska högskolornas lärarkollegier, som svarar för utbildningen både som inspectores och lärare, kommer inte i

något avseende att rubba den ordinarie utbildningen av civilingenjörer vid tekniska högskolorna; lärarkollegierna där är själva en garanti för detta.

Dessutom är det inte fråga om någon »halv» civilingenjörsutbildning. Jag har sett på flera ställen i pressen att man räknar med att det tar åtta terminer att utbilda en civilingenjör. Här skulle utbildningen omfatta fyra terminer. Ergo, säger man, det är en halv civilingenjörsutbildning! Men denna utbildning, förlagd till teknisk högskola, är uteslutande avsedd för lärartjänstgöring. Hela utbildningen läggs pedagogiskt och metodiskt upp för att utbilda lärare och inte för att utbilda ingenjörer ute i den industriella driften. I utbildningen ingår bl. a. 100 timmar pedagogik, och detta är ett ganska intressant påpekande, när man samtidigt kan konstatera att de nuvarande lärarna, som är civilingenjörer, inte har en enda timme pedagogisk utbildning.

Vad beträffar ersättningen, som många har betraktat som en allvarlig historia — ett sätt att med studiesociala åtgärder dirigera arbetsmarknaden, och vad det nu har varit fråga om — är ju denna en engångsåtgärd. Det har gällt att få vuxna människor ute i förvärvslivet att frivilligt underkasta sig en omskolning, och då måste de ha betalt för detta. Det är inte fråga om studenter, som utbildar sig vid teknisk högskola eller universitet, utan det är fråga om en omskolning av arbetskraft. Omskolning sker på en rad andra områden i vårt land, men då i arbetsmarknadsstyrelsens regi.

Slavkontrakt? Ja, det är ett ord som har myntats för många år sedan. I det här fallet har den enskilde frihet att hoppa av vilken dag som helst från utbildningen och vilken dag som helst från lärartjänstgöringen. Det är bara det, att om han inte vill göra lärartjänst i fem år får han inte det belopp som är avsatt som lån — de 650 kronorna — avskrivet utan får betala igen beloppet. I det fallet är han att jämställa med varje annan studerande, som får betala igen sitt lån, oavsett vad han sedan sysslar med.

Tillåt mig att i allra största korthet

Ang. utbildning av gymnasiingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

anföra några synpunkter på motionerna, och då i första hand en motion av fröken Ljungberg och herr Bergh. Den är skriven så, som om det skulle finnas en rad praktiska möjligheter att komma till rätta med lärarbristen vid de tekniska gymnasierna och att felet bara är, att departementet inte har brytt sig om saken, eller inte haft tid med den, eller över huvud taget inte har förstått den.

Vad är det nu som rekommenderas? Jo, det är följande kraftfulla åtgärder! För det första att stimulera för lärartjänsterna lämpade personer att söka dessa. Det är lätt sagt. Var finns de? Hur skall de stimuleras? För det andra torde inom näringslivet och förvaltningen och bland pensionerade lärare finnas tillgänglig arbetskraft. Jag kan försäkra de ärade motionärerna att den ingenjörarbetskraft som finns inom näringslivet och som är lämplig för undervisning redan är mobiliserad. Den är mobiliserad tack vare att näringslivet självt — jag tänker då i första hand på storindustrin — har visat en ovanligt positiv inställning när det gällt att låna ut ingenjörer, inte minst till tekniska läroverk. Och om det hade funnits en reserv kvar på detta område, så hade man inte behövt vidta de åtgärder som här föreslås. Vi kan emellertid bara konstatera att den reserven redan är förbrukad, i varje fall på de orter där det nu finns tekniska läroverk, och detta är ju det avgörande. När det gäller de pensionerade lärarna finns det redan förslag i den riktningen, och det praktiseras så långt det är möjligt.

I motionen framföres ett tredje förslag, nämligen att icke yrkesverksamma akademiker skulle stimuleras. Men det är väl inte någon som tror, att det i detta land finns civilingenjörer som sitter hemma som något slags »hemmamän» och som skulle behöva stimuleras att gå ut i förvärvslivet. Läget är att det inte finns någon sådan ledig arbetskraft — den arbetskraft som finns är engagerad till 100, för att inte säga 200 procent.

Så säger man, att de studerande vid de tekniska högskolorna skulle vara lämpliga lärare. Ja, det är möjligt. Men

om man anlitar dem, avbryter man ju deras ingenjörutbildning. Dessutom har jag svårt att förstå, att de unga teknologerna som lärare skulle vara bättre än den kategori som det här är fråga om.

Slutligen har jag hört i andra kammaren och nu av fröken Ljungberg, att det finns brist även på andra områden, bl. a. när det gäller naturvetare. Skillnaden är, att vi inte på naturvetarsidan har någon speciell yrkeskategori som man skulle kunna stimulera till omskolning. Men här har vi läroverksingenjörerna, en bestämd kategori. Vi kan inte gärna omskola jurister eller präster, och naturvetare lär det inte gå att uppbringa. Den enda möjligheten att omskola personer på naturvetarsidan är att stimulera folkskollärare för tjänstgöring på högre nivå, och det är som bekant i full gång.

Till sist är det djärvt av motionärerna att citera ett remissyttrande från tekniska högskolan, där det heter att det aktstycke som föreligger har karaktär av hastverk och att förslaget är helt ogenomförbart. Motionärerna tillägger: »Ehuru högskolans rektor omgående erhöll i uppdrag att omarbeta det ursprungliga förslaget synes högskolans karaktéristik alltfört ej ogiltig.»

Tror verkligen motionärerna, att rektor och lärarkollegiet vid tekniska högskolan, som är ansvariga för den nya utbildningen, skulle över huvud taget medverka, om de alltfört skulle anse förslaget vara ogenomförbart och ett hastverk?

Nej, ärade kammarledamöter, valet är ganska enkelt. Det gäller om vi vill få ingenjörer för att utbilda ingenjörer eller om vi över huvud taget skall ta det lugnare — och då är det ju inte något problem.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Genom det sista anförandet har kammaren fått ytterligare en redogörelse för utskottsmajoritetens motivering. Herr Näsström karakteriserade ju också utskottets skrivning såsom fyllig. Jag skulle vilja säga, att den samtidigt är något bister.

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

När överstyrelsen för yrkesutbildning konstaterar, att tillgången på lärare vid de tekniska läroverken så markerat försämrats under det senaste året, ställer man sig litet frågande. Kunde den nuvarande utvecklingen inte ha förutsetts tidigare? Även om den nu pågående utbyggnaden av de tekniska gymnasierna sker snabbt, verkar hela uppläggningsfrågan om gymnasieingenjörutbildningen — trots vad som sagts och skrivits — närmast som om man i vederbörande institution blivit tagen på sängen.

Tydligen har alltså den väckarklocka, som här närmast borde ha varnat för hur tiden har lidit, råkat litet i olag. Verkan härav märks även på departementsförslaget. Av den orsaken skulle väl statsrådet Edcnman, med en lätt travestering av ett beryktat uttryck, kunna säga: »I riksdagsmän resen icke så fort, vad vi för längesen bort göra har nu äntligen blivit gjort.» Statsrådet lägger nämligen här fram ett förslag som — även om det kommer sent — redan har satts i gång, fjorton dagar innan riksdagen beslutar därom. Det är vad jag tycker är mest anmärkningsvärt — förslaget må sedan motiveras hur mycket som helst och hur starkt som helst av statsrådet och andra.

Jag förmodar, att det ändå hade funnits möjligheter i andra lösningar av problemet, om inte tiden varit så knapp. Utskottsmajoriteten har också ansett, att även om dessa kurser nu satt i gång, så bör Kungl. Maj:t i fortsättningen göra frågan till föremål för nya undersökningar och överväganden. Jag vill starkt understryka detta. Vi inom centerpartiet har accepterat förslaget, därför att vi i nuvarande situation inte vill ytterligare försvåra för ungdomen att komma in på de tekniska gymnasierna.

Herr talman! Det är illa nog som det är nu, då endast varannan sökande kan beredas plats där. Högerreservanternas avslagsyrkande komme med all sannolikhet att innebära ett ytterligare uppskov med dessa lärares utbildning med därav följande försämring av lärartillgången och givetvis även av intagningskapaciteten.

Studiestödet åt dessa gymnasieingenjörer

är ett särskilt kapitel. Det går ut på en månatlig ersättning av 650 kronor. Härtill kommer 650 kronor per månad i räntefritt lån, vilket sedan avskrivs med en femtedel per år under fem år, om vederbörande låntagare har heltidsanställning som lärare vid tekniska läroverk. Även detta studiestöd är givetvis en produkt av den rådande krisartade situationen.

Statsrådet förklarade här för en stund sedan, att detta inte är så farligt. Han kan få hoppa av; saken är bara den, att då får han inte den utlovade amorteringen på sitt studielån. Det skulle faktiskt vara illa nog, redan det.

Förslaget innebär också en form av studielön, som vi i centerpartiet inte anser vara riktig och rättvis. Vi har tidigare accepterat en 25-procentig avskrivning av statens studielån, och vi anser den formen i sina huvuddrag riktig. Vi vidhåller att en utvidgning av rätten för högskolestuderande att erhålla räntefria studielån utan att den eventuella föräldrainkomsten skulle verka diskriminerande blir en bättre och riktigare form av studiestöd än dessa olika varianter av studielön. Dessa lån bör givetvis utgå efter sådan principer, att valfriheten i studier och tjänster förblir oantastad. Jag har velat anföra detta som vår principiella uppfattning i frågan.

När vi nu under rådande omständigheter sett oss nödsakade stödja detta förslag, vill jag understryka att det sker under hänsynstagande till de enskilda och till den enskildes rätt. De studerande som nu beivrar ifrågavarande kurs skulle få avbryta denna, om riksdagen avslår förslaget. De enskilda studerandena har sagt upp sig från sina anställningar, de har flyttat till studieorten o. s. v. och därvid förlitat sig på att de angivna villkoren skall hålla. Att avslå förslaget skulle vara detsamma som att slå igen skolporten framför näsan på dessa studerande och säga dem, att de får ta vägen varthelst de kan! Jag menar att man inte kan förfara på det sättet.

Herr talman! Jag har med detta anförande velat än en gång betona, att vår anslutning till förslaget i dess helhet i

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk första hand sker för att möjliggöra en snabb utvidgning av utbildningsmöjligheterna för den tekniskt studerande ungdomen. Vi förutsätter, att de brister som kan vidlåda förslaget successivt skall bli botade.

Herr KALLQVIST (fp):

Herr talman! Denna debatt har ju i mycket hög grad rört sig om den allmänna lärarbristen, och vi har här av fröken Ljungberg fått en klar bild av den. Det var en mycket god repetition av saker som kammarens ledamöter väl förut kände till, men det var ganska bra att vi återigen blev påmind om dem. Orsaken till att jag i dag skulle vilja säga några ord är att jag har deltagit i behandlingen av denna fråga inom avdelningen och i utskottet. Jag vill därför i någon mån motivera vårt ställningstagande.

Beträffande behandlingen av ärendet har ju även majoriteten gjort anmärkning, vilket är klart uttalat i utskottets utlåtande. Vi har inte utan vidare kunnat acceptera tillvägagångssättet. Jag vill inte närmare gå in på det, eftersom statsrådet motiverat det, och den motivering- en har vi kanske fallit för.

Beträffande de andra åtgärder som kan vidtas för att lösa bristen på lärare har ju utskottet också klart sagt ifrån att man önskar pröva andra alternativ. Jag tyder utskottets utlåtande närmast som en klar beställning av Kungl. Maj:t, att vi till nästa år eller till höstriktsdagen skall få en inventering av möjligheterna redovisad för riksdagen, så att vi i fortsättningen slipper denna snabbehandling.

Vad sedan beträffar själva sakfrågan måste jag säga, att den lärarbrist som råder vid de tekniska läroverken inte är riktigt av samma art som vid andra skolor. Detta har ju poängterats här också. Man har inte så lätt att täcka den bristen, och även om man inte skulle vilja sätta prästfrun på lågstadiet är problemet kanske något lättare vid andra skolor. Jag sätter kanske prästfrun litet högre upp än på lågstadiet, ty på lågsta-

diet är det mycket svårare att undervisa än på andra stadier, i varje fall enligt min uppfattning.

Jag är alltså tacksam för att åtgärder vidtagits på detta avsnitt. Man har att välja mellan att ha vikarier vid dessa skolor, d. v. s. vilka vikarier som helst, för att täcka lärarbristen, eller också vidta sådana åtgärder att man om låt oss säga 1 1/2 år — till höstterminen 1963 — får en kader på 80—90 man som skulle kunna rycka in just här. Jag tycker att man i valet mellan dessa båda möjligheter helst bör välja den senare och alltså få till stånd en utbildning på detta område. Som skollärare vet jag mycket väl vad det vill säga att röra sig med vikarier som inte kan anses kompetenta på något sätt.

Det har sagts, att kvaliteten av denna utbildning inte blir tillräckligt god. Jag tror ändå i likhet med departementschefen att den har rätt stora möjligheter att nå en viss kvalitet.

Utskottets ärade ordförande redovisade att 720 personer sökt inträde i dessa kurser; när frågan behandlades i statsutskottet framfördes siffran 400 från dem som var motståndare till förslaget. Jag vill ytterligare understryka denna siffra på 720, ty jag tror att den stora kader, inom vars ram man sålunda kan välja, innebär en viss garanti för att man skall få folk som passar för uppgiften. Jag är också särskilt glad åt att få veta, att bland dem som anmält sig till kurserna finns inte bara ingenjörer, som varit ute i det praktiska arbetet, utan också ingenjörer, som haft lärarpraktik och fått en viss undervisningsvana. Jag känner personligen en del av dessa ingenjörer, och jag tror att de genom sin erfarenhet är rätt väl rustade att genomgå dessa kurser och sedan bli goda lärare. Jag tror alltså att man kan ta vad som här sagts om kvalitetsförsämring med ett ganska stort lugn.

Jag vill vidare understryka att utskottet har — som här i dag sagts — förelagts förslag om inrättande av nya skolor just på den tekniska utbildningens område. Man måste förstå att i samband med att nya läroverk inrättas måste man

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

försöka vidta åtgärder för att täcka lärarbristen — den är ju den väsentliga svårigheten när det gäller att driva dessa nya tekniska läroverk.

Jag har för min och mina partikamraters del velat redogöra för dessa synpunkter eftersom vi varit med om utskottsmajoritetens skrivning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Herr Näsström sade att det här förslaget var grundat på en välståndsföreteelse, då nämligen välståndet orsakat bristen på tekniker och tekniska lärare. Jag skulle vilja till herr Näsström säga, att i och med att välståndet ökar kommer detta inte att vara en tillfällig företeelse, utan en företeelse som kommer att upprepas. Det är med utgångspunkt härifrån som jag skulle vilja ställa några frågor.

Vi står här alltså inför det faktum att vi har att fatta ett, som jag ser det, principiellt mycket viktigt beslut. Det gäller att gå nya vägar för att trygga tillgången till en viss typ av lärare. Samtidigt är det ju så, att hela vårt skolväsende har brist på lärare. När vår grundskola skall byggas upp, kommer vi att råka i den situationen att vi inte överallt kommer att ha tillgång till kvalificerade lärare. Vi, som arbetar i dag i skolstyrelser ute på landsbygden, har klart för oss hur svårt det är att skaffa lärare till folkskolans lågstadium, och vi får överallt tillgripa provisorier, t. ex. att som småskollärare anlita sådana som enbart har realskoleexamen, som folkskollärare, studenter utan någon som helst undervisningsvana o. s. v. Allt detta har vi accepterat efter hand som ett provisorium, men på längre sikt måste det bli fullständigt omöjligt att arbeta på detta sätt. Det blir en undervisning som i alla avseenden är sämre än den vi skulle vilja åstadkomma.

Vi måste alltså se hela vår lärarsituation i stort och göra klart för oss, hur vi på litet längre sikt skall kunna lösa denna fråga på ett tillfredsställande sätt.

Det är därför som vi i denna diskussion gärna hade sett, att man från ansvarigt håll velat ta itu med problemet i dess större vidd, och det förvånar mig att utskottsmajoriteten avvisat förslaget i punkt 2 i reservation a), som går ut på att man skulle se lärarfrågan i hela dess vidd.

Nu vet jag att riksdagen kommer att fatta beslut i enlighet med propositionen — den saken torde vara klar, eftersom majoritet finns för detta förslag. Men jag tycker ändå att det förslag, som vi här har att ta ställning till, är så viktigt sett på längre sikt, att det inte utan vidare bara kan accepteras. Det innebär ju en ny form av studiefinansiering, som är mycket intressant men som ger anledning till att ställa frågan: Kommer detta att bli någonting som vi skall använda i fortsättningen för att lösa vår lärarfråga?

Det förhåller sig ju på det sättet att den, som påbörjar denna utbildning, faktiskt blir i mycket hög grad gynnad. Vederbörande erhåller per månad 650 kronor i lön och 650 kronor såsom län — som skulle vara avskrivet om läraren tjänstgjort fem år — samt 450 kronor i månaden i traktamente, summa summa 1 750 kronor per månad. Vi kan observera att detta är en favör som ingen annan har. Samtidigt har vederbörande möjlighet att söka en tjänst, för vilken det krävs en mycket dyrbar utbildning, om han går den akademiska banan.

Vi är alltså villiga att här bara ta detta förslag. Det är visserligen ett provisorium, och det säges att det är en välståndsföreteelse — något som vi inte skall behöva upprepa — men jag tycker att vi bör se denna fråga även på litet längre sikt. Ändå har vi ingen garanti för att dessa lärare kommer att arbeta inom de tekniska läroverken. Herr statsrådet Edenman sade, att de när som helst skulle kunna hoppa av. Av de 720 sökandena har 80 uttagits. Vi får förutsetta att dessa 80 är de bästa av de 720. De har ju möjligheter att få ett bättre betalt arbete inom det privata näringslivet efter sin goda utbildning, som de får gratis. Under hela utbildningstiden

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

får de en mycket god ekonomi. När de slutar denna utbildning, är de alltså mycket mer kvalificerade än när de började, och det är ju ont om duktiga tekniker i näringslivet. De behöver alltså inte hysa några samvetsbetänkligheter och kan alltså tacka staten så mycket för att ha fått denna goda 18-månadersutbildning och ge sig i väg om de får ett bättre arbete än en tjänst i lönegrad A 23.

Vi måste göra klart för oss att vi inte har löst lärarfrågan, utan att det här gäller ett provisorium. Vi har redan inom andra områden provisorier, t. ex. när det inom landstingen gäller tandläkare och sjuksköterskor och dylikt. Försök kan vi nu göra, men dessa åtgärder kommer samtidigt att få följdverkningar, eftersom det måste bedömas ur rent principiell synpunkt hur lärarfrågan i hela vårt utbildningsväsende måste lösas på litet längre sikt.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag har tillåtit mig att till denna punkt i utskottsutlåtandet foga en blank reservation, som jag med några ord vill motivera.

Vi hörde här med vilket eftertryck herr Näsström förklarade, att vi ju faktiskt har haft motsvarande problem till behandling här i riksdagen så många gånger förut, att vi inte alls behöver bli överraskade över att förslag framläggs på detta sätt. När man hör detta blir man något förvånad, och ännu mer förvånad blir man, när herr Näsström begär att vi skall böja våra huvuden för argumentet att det här gäller en följd av välståndsutvecklingen.

Låt gå för det. Men välståndsutvecklingen har väl inte kommit som en tjuv om natten! Den pågår i alla länder. Skall vi göra anspråk på att vara à jour med utvecklingen, bör vi också vid planeringen räkna med konsekvenserna av välståndsutvecklingen. Det är mycket tvivelaktigt, om man i detta sammanhang över huvud taget bör tala om planering. Förslaget gör mest intryck av att vara en snabb improvisation. Man kan fråga sig var ansvaret ligger.

Det är emellertid av mindre intresse för riksdagen att diskutera vad yrkesöverstyrelsen och andra centrala myndigheter har gjort eller underlåtit. Gentemot riksdagen är statsrådet och ingen annan ansvarig. Det är statsrådet som vi har anledning att vända oss till. Herr Edenman gör kammaren äran med att förklara, att det ansvariga statsrådet inte kan sitta med armarna i kors, när han får sig förelagt ett förslag, som är genomförbart. Man kan visserligen dela den uppfattningen, men till det ansvariga statsrådets uppgifter hör väl också att se till att förslag kommer fram i sådan ordning, att de kan behandlas på vanligt sätt i riksdagen.

Nu vet vi ju att verksamheten redan är i gång. Riksdagen är i praktiken bunden. Man kan fråga sig, på vilken grund statsrådet egentligen stöder sig, när han har satt i gång verksamheten utan att först tillfråga riksdagen.

Med den blanka reservation som jag avgivit har jag, herr talman, velat protestera mot handläggningen av detta ärende. Jag skulle ha önskat att utskottet haft kurage nog att säga ifrån på ett omildare sätt än utskottet nu har gjort när det gäller den formella sidan av ärendet. Det är nämligen detta — jag vågar säga tilltagande — sätt från kanslihusets sida att ställa riksdagen »off side» den ena gången efter den andra, som steg för steg begränsar riksdagens befogenheter och inflytande. Det är mer än en som fått intrycket att kanslihuset börjar betrakta riksdagen som ett besvärligt påhäng, som det egentligen borde vara skönt att bli av med.

Herr talman! Efter att ha yttrat detta utgår jag ifrån att medel kommer att beviljas och att den verksamhet, som redan är i gång, kommer att föras vidare. Jag vill inte taga på mitt ansvar att stoppa verksamheten med hänsyn till föreliggande omständigheter. Det är enligt min mening nödvändigt att sätta den i gång.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Det är svårt för ett statsråd att vara på två ställen på en gång, men det är också i viss mån för-

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk
virrande för dem som skall replikera, att statsrådet måste träda emellan i debatten.

Jag skulle först vilja vända mig mot vad herr Näsström anförde. Jag iakttog att herr Näsström gick mycket lätt förbi den konstitutionella sidan av frågan. Han menade, att utskottet hade ansett det vara sin skyldighet att ställa sig positivt till förslaget. Utbildningen har börjat. Det gäller nu ett förslag, som redan har tagit konkreta former, samtidigt som utskottet snabbbehandlat det. Jag jämför detta med statsrådets uttalande om att här inte har funnits någon passivitet. Statsrådet menade att hellre än att vara passiv, så fick man forcera ärendet. Överstyrelsen avgav sitt förslag den 26 oktober. Passiviteten har väl förelegat dessförrinnan, och det är mot den som vi reagerar. Med rimlig planering skulle vi ha kunnat få förslaget på hösten. Då hade riksdagen kunnat ta ställning till utbildningsfrågan i vederbörlig ordning. Riksdagen hade i så fall inte, som nu har skett, satts i efterhand, vilket enligt min mening är ganska upprörande.

Statsrådet tryckte på att det här inte är fråga om något annat än omskolning. Jag vet inte om man bör kalla verksamheten för »omskolning». Jag har fäst mig vid att utskottsutlåtandet endast använder uttrycket »utbildning».

Herr statsrådet yttrade vidare, att man inte skulle erbjuda något slavkontrakt åt de ingenjörer, som nu utbildas. De kan hoppa av när de vill. Ja, och det kommer de sannolikt att göra, när de, som man kan räkna med, har funnit en arbetsgivare, som vill ta på sig kostnaden. Det har man varnat för, och Chalmers tekniska högskola har speciellt tagit sikte härpå i sitt remissyttrande. Högskolan yttrar om kurserna följande: »Förutsättningarna att — med uppehållande av normala kunskapskrav — lotsa kursdeltagarna genom de uppställda studieprogrammen torde därför vara starkt begränsade. I allra bästa fall kan 50 % av deltagarna beräknas klara sig.

Industriens, näringslivets och förvaltningens behov av gymnasieingenjörer är i dagens läge synnerligen stort. Man

bör därför icke göra sig några illusioner beträffande standarden på de gymnasieingenjörer som söker sig till dessa kurser. I den mån kvalificerade tekniker gör det, kan det befaras, att de efter erhållen utbildning snart nog återvänder till den verksamhet, varifrån de kommit.»

Jag tror att detta kan vara ett svar på den glädjeytring, som utskottets ärade ordförande gav uttryck åt, över att så många sökt sig till kursen.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet för att korrigera mig själv. Jag angav i mitt förra anförande några siffror, som jag hämtat ur en sammanställning av skolöverstyrelsen och som gällde behovet av lärare i skolor i allmänhet med utgångspunkt från hur många redan ledigförklarade tjänster som man har lyckats få tillsatta. Jag angav därvid en del felaktiga procentuella uträkningar. Jag har inte blivit korrigerad av någon på den punkten, och det visar kanske bara, att intresset för denna fråga i och för sig inte är så stort och att kunnigheten är ännu mindre.

De procentuella siffrorna var alltså felaktiga — de har blivit rättade i trycket — men de absoluta siffror jag lämnade var riktiga. Om jag nu säger att ungefär en femtedel av de per den 1 januari 1961 ledigförklarade ordinarie tjänsterna vid de allmänna läroverken har kunnat tillsättas, så visar detta ändå, att behovet vid dessa läroverk är minst lika stort som vid de tekniska läroverken. Nu gör bl. a. departementschefen gällande att det är så litet att göra åt saken, därför att det finns inga liknande åtgärder som kan vidtagas för att bemästra problemen vid andra skolor. Det är ganska beklämmande att höra. Nog skulle man väl kanske kunna tänka sig en forcering.

Departementschefen talade med ett visst förakt om hemställandena i reservationen. Han förklarade att det ju inte var någonting som begärdes, och han menade bl. a., att passivitet i detta läge hade varit det enda klandervärda. Pas-

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverksiviteteten har Kungl. Maj:t tagit avstånd från genom denna verkliga aktivitet, åtminstone när det gäller tempot.

Det är emellertid ingen som önskar passivitet på denna punkt. De motionärer, som departementschefen här citerade, har inte heller yrkat härpå utan tvärtom på att åtgärder skall vidtagas snart, men i större omfattning än han har velat göra.

Det är en synpunkt, herr talman, som inte alls har blivit berörd men som borde nämnas och kanske också kan ge någon anvisning om frågans lösning och om läget. Man måste betänka att det är 1930-talets fåtaliga årskullar, som nu skall rekrytera lärarkåren, och att det är 1940-talets stora elevkullar, som nu efterfrågar utbildning. Det är klart att lärartillgången måste av sig själv förändras i positivare riktning, när 1940-talets stora kullar kommer att utbildas till lärare. Med hänsyn härtill skulle man kunna göra gällande, att man nu borde kunna godtaga en nödlösning.

Ja, men bara under en förutsättning, nämligen att nödlösningens negativa effekt kan garanteras bli kortvarig. Det finns emellertid inga sådana garantier, därför att man, som herr Näsström gav uttryck åt, just riskerar en fortsättning i samma riktning som här är påbörjad. Eller direkt utsagt: Man avser tydligen att fullfölja dessa kurser under kommande år, och det kommer att innebära en lärarrekrutering i kvalitetssänkande riktning.

Jag vågar säga detta, herr talman, utan att härmed förringa läroverksingenjörerna. Jag ansluter mig därför helt och hållet till de synpunkter, som herr Geijer redovisade, när han talade om att det ur samhällets lika väl som ur den enskildes synpunkt är viktigast att var och en kan få komma till den yrkesplats, där han eller hon med sin utbildning och sitt intresse hör hemma.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I sitt andra inlägg lät fröken Ljungberg mig förstå, att jag på något sätt skulle ha antytt, att om hon

tidigare varit här, så skulle hon ha vetat, att vi många gånger fört diskussioner av detta slag. Jag kan försäkra fröken Ljungberg att jag inte på något sätt har velat antyda, att hon är nykomling. Tvärtom anser jag att det är bra med nya friska krafter, framför allt om de är positiva.

Sedan skulle jag vilja säga några ord till vännen Thorsten Larsson, som varit med i utskottet, visserligen som suppleant men dock närvarande. Han erinrade oss om satsen om att riksdagsmännen inte behövde resa så fort, för »vad de för länge sedan bort göra är allaredan gjort» — det var alltså en travestering på det gamla kända uttrycket.

Jag kan försäkra herr Larsson att med att upprepa orden »vad som för länge sedan bort göras» — om det är det han syftar på — har jag inte på något sätt velat anklaga herr Edenmans företrädare i ämbetet!

Tanken att lärarbristen är en välståndsföreteelse är riktig. Jag erinrar emellertid om de stora barnkullarna i mitten av 1940-talet, då det föddes omkring 145 000 barn om året — nu är vi nere i 105 000—110 000. När barnen kommer upp i sådan ålder att de söker sig till högre utbildning, blir problemet för oss av en helt annan art än det är i dag, när det är de verkligt stora årskullarna som skall få utbildning.

Herr Hanson nämnde någonting om att det här problemet kommit som en tjuv om natten. Det är inte alls på det sättet. Jag vill inte anklaga KÖY för att inte ha hittat på den här lösningen förrän nu — jag är tvärt om tacksam att styrelsen nu kommit med ett förslag, och det tycker jag vi alla borde vara.

Både herr Hanson och fru Segerstedt Wiberg nämnde den konstitutionella sidan av saken. Ja, jag vill peka på att vi ju har ett konstitutionsutskott. Skulle det finna något fel på handläggningen från konstitutionell synpunkt, tror jag att det kommer att göra ett påpekande. Studerar man saken litet närmare, kan det emellertid tänkas att anklagelsen riktas mot ett helt annat håll, vilket jag tror ingen här önskar. Propositionen har

Ang. utbildning av gymnaseingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

hänvisats till statsutskottet. Jag tror emellertid att vi inte bör ge oss in i de labyrintherna.

Fru Segerstedt Wiberg sade att vi borde ha kunnat behandla förslaget under hösten. Jag vet inte om fru Segerstedt Wiberg hörde vad statsrådet sade om att det kom en hel del invändningar när förslaget gick ut på remiss och att han därför uppdrog åt professor Woxén att överarbeta förslaget. Då hade man kommit långt över den tid då det hade varit möjligt att framlägga förslag till höstrikdagen, såvida det inte skulle vara till instundande höstrikdag. Statsrådet redogjorde för detta, så jag behöver inte vidare orda om den saken.

När vi nu har resonerat om det här problemet har det gjorts många invändningar, och jag har lyssnat till dem mycket noga främst för att söka uppfatta något förslag som kunde vara bättre än det som här redovisas. Jag tror emellertid att kammarens alla ärade ledamöter måste erkänna, att något sådant förslag tyvärr inte har framkommit. Det har visserligen nämnts, att man skulle kunna ta upp lärarfrågan i hela dess vidd, men man behöver inte ha deltagit i många statliga utredningar för att kunna göra sig en uppfattning om vilken tidsutdräkt det skulle betyda. När skulle vi då ha fått förslaget? Jag misstänker att det varken hade blivit 1962 eller 1963, och det är mycket svårt att säga när ett sådant förslag skulle ha kunnat föreligga. När vi nu har ett förslag på bordet, tror jag inte man vinner någonting med att framföra sådana synpunkter, och om man sedan vill att lärarproblemet skall utredas i dess helhet, finns det ju möjlighet för vem som helst att motionera om den saken. Det blir dock en helt annan fråga.

Herr talman! Jag vidhåller mitt förslag om bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att vad herr Näsström syftade på var att herr Persson i Skabersjö var ecklesiastikminister

fram till 1957. Vi skriver i år 1962. Jag föreställer mig att även herr Näsström menar, att det borde kunna ha hänt någonting under den tiden.

Jag skulle inte ha sagt någonting i den här frågan, om vi åtminstone fått upp den under den gångna höstrikdagen, vilket borde ha varit möjligt. Jag tror inte att vi bör bagatellisera att man på olika håll, även uppe i departementet, har försuttit tiden.

Inför den nuvarande situationen har emellertid även vi accepterat den nu föreslagnaforcerade lösningen. Utskottet har skrivit så hårt på den punkten, att jag nästan vågar säga att utlåtandet är bistrare än reservationen.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord med anledning av vad herr Näsström sade.

Herr Näsström sade att den utveckling vi behandlar nu är en följd av den välståndsutveckling, som vi alla omhuldar. Vad jag ville ha sagt var att välståndsutvecklingen inte har kommit som en tjuv om natten. Den kan man inte skylla på, herr Näsström. Har man en hög ambitionsgrad när det gäller att planera och ser man att välståndet oavbrutet växer omkring oss, bör man planera med hänsyn till det och inte skylla på välståndet när någonting går på sned.

Över huvud taget finner jag det egendomligt att en så framstående företrädare för statsutskottet som herr Näsström andas en sådan belåtenhet med den formella handläggningen av saken. Jag tycker det är anmärkningsvärt att statsutskottet inte förmår reagera hårdare mot en så orimlig förhandlingsordning som det här är fråga om.

Nu säger herr Näsström, att om det har begåtts något konstitutionellt fel, får konstitutionsutskottet ta upp den saken. Ja, det har vi hört många gånger att man säger inom regeringspartiet. Man vet att man har en komfortabel majoritet i detta utskott som alltid kommer att vara mycket belåten med praktiskt taget vad som helst. Dess granskning är från

Ang. utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk
den synpunkten verkningslös som parlamentariskt kontrollinstrument.

Vad jag har velat säga med mitt första anförande och vill upprepa nu är att riksdagen borde visa någon självkänsla och reagera skarpt mot en handläggning som inte ger oss tillfälle till en nöjaktig realbehandling av det föreliggande ärendet. Jag har däremot inte gått in på den så att säga materiella sidan av saken, eftersom jag menar att det finns starka skäl till att den här utbildningen redan har satts i gång.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Näsström undrar, om några av oss som kritiserar förslaget har något bättre att komma med. Jag vet inte vad den frågan skall tjäna till — den är meningslös. Om vi skulle komma med ett bättre förslag i dag, hur skulle det då behandlas?

Herr Näsström frågade mig också med sorg i stämman, om jag inte hade hört vad statsrådet sade. Jo, jag hörde att statsrådet sade, att det första förslaget hade överarbetats efter remissen. Jag vet också att det därefter kom tillbaka i ungefär samma form till remissinstanserna. Tiden var då så knapp, att man inte kunde begära yttranden i vanlig ordning om det nya förslaget. Utredningsmannen ställde bara vissa frågor till de berörda parterna. Åtminstone Chalmers tekniska högskola vidhöll sin kritik, och Chalmers anser ännu i dag, att man icke kan ta emot den grupp som föreslagits få utbildning där 1963. Jag kontrollerade denna uppgift klockan fem minuter i två.

Sedan vill jag säga till herr Näsström, att jag vet att vi har ett konstitutionsutskott — jag är själv ledamot av det. Jag förstår dock inte resonemanget, att man skall överlåta till konstitutionsutskottet att se till att konstitutionen följs i alla delar. En strävan därefter trodde jag var någonting som man kunde kräva av varje ledamot och av varje utskott i riksdagen.

Herr NÄSSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att kammaren är ganska trött på denna överläggning, varför jag skall fatta mig mycket kort.

Herr Larsson är förvånad över hur skarpt utskottet har skrivit. Herr Hansson är lika förvånad över den slöhet som utskottet har visat i samma sak. Ja, det är inte alltid så lätt! Men jag kanske får tolka det så att vi funnit en gyllene medelväg.

Herr Hansson påpekade med litet ovanlig skärpa, att den majoritet som finns i utskottet tycks gå med på vad som helst. Jag tror inte att min värderade vän herr Källqvist, som har begärt ordet efter mig, kommer att erkänna det, och inte herr Andersson i Örnköldsvik heller. Det är nämligen rena sakskäl som har varit avgörande för utskottet såväl denna gång som tidigare.

Herr KÄLLQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan vitsorda att beträffande den saken kommer jag att hålla med herr Näsström. Jag är emellertid också suppleant i konstitutionsutskottet, och jag vill inte nu lova att jag där skall vara med om det.

Förlåt mig, fröken Ljungberg, men jag måste ta upp korrigeringen av siffrorna. Fröken Ljungberg betecknade det, om jag inte hörde fel, som okunnighet eller bristande intresse till ingen annan upptäckt felaktigheten. Bristande intresse kan man knappast beskylla mig för, okunnighet möjligtvis. Här var det dock så att jag och mina kamrater på värm-landsbänken upptäckte saken, men vi var så hänsynsfulla att vi inte ville rida på det. Dessutom ville vi vänta och få se det i protokollet också.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vartdera av mom. 1 och 2 av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande mom. 3—5.

Ang. utbildning av gymnasiingenjörer till lärare vid tekniska läroverk

I fråga om mom. 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i motsvarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Ljungberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23 punkten 1 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 21.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl.

vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Rörande mom. 3—5, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i motsvarande delar; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 352.

Härpå gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 för kungl. hov- och slottsstaterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 54, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande utbildning av gymnasiingenjörer till lärare vid tekniska läroverk.

Interpellation ang. förslag till årets riksdag om fyra veckors semester för vissa arbetstagargrupper

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 23 bifölles även av andra kammaren.

hade två veckor. Om olika semestertid kunde tillämpas utan olägenhet under dessa år, skulle en liknande anordning nu också kunna genomföras.

Interpellation ang. förslag till årets riksdag om fyra veckors semester för vissa arbetstagargrupper

Herr PERSSON, HELMER, (k) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! 1961 års riksdag beslutade att aktualisera en utökning av semestertiden till fyra veckor för vissa grupper arbetare med särskilt pressande arbete. Anledningen till riksdagsbehandlingen av denna fråga var en motion i andra kammaren (nr 430) av herrar Carlsson i Huskvarna och Löfroth. Beslutet innebar att motionärernas önskemål skulle överlämnas till semesterutredningen för kännedom.

De berörda arbetargrupperna hade väntat ett förslag till 1962 års riksdag om sådan ändring av semesterlagstiftningen som föreslogs i motionen. Något sådant förslag föreligger inte. I den förteckning över propositioner som regeringen har för avsikt att presentera riksdagen under vårsessionen finns inte heller angivet förslag om ändring av semesterlagstiftningen. Detta tyder på att regeringen inte ansett den begärda utökningen av semestertiden till fyra veckor för vissa grupper av arbetare böra föreläggas 1962 års riksdag.

Några tekniska svårigheter skulle den ifrågasatta ändringen näppeligen åstadkomma. Gruvarbetare under jord och i Norrbotten samt några andra arbetargrupper hade tre veckors semester i flera år medan arbetare i allmänhet endast

Jag vill inte utesluta möjligheten att regeringen har för avsikt att förelägga 1962 års riksdag förslag om utökad semester för vissa grupper av arbetare. Då emellertid många familjer redan nu planlägger sin semester vore det tacknämligt att få ett besked på denna punkt.

Med denna korta motivering ber jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få göra följande interpellation:

Avser regeringen att förelägga riksdagen förslag om sådan ändring av semesterlagen att gruvearbetare under jord i Norrbotten, samt de övriga grupper som omnämnts i motion nr 430 i andra kammaren 1961, erhåller längre semester redan år 1962?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av herr *Wirmark* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 545, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.35.

In fidem
Fritz af Petersens